שֶׁלֹּא נִיתְּנָה לְהִתְבַּע בְּעֵד אֶחָד – שאין משביעים סוטה על סמך עדות עד אחד שנסתרה, אלא יש צורך בשני עדים על כך, ובכל זאת עד אחד שנסתרה, ומחייבים אותה להשבע גם שלא זינתה בעודה ארוסה, **מָמוֹן שהקילו בשבועתו בכך, שֶׁנִּיתָּן לְהִתְבַּע בְּעֵד אֶחָד** - שאם עד אחד העיד שהוא חייב ממון עליו להשבע להכחישו, **אֵינוֹ דִּין** – האין זה קל וחומר, **שֶׁמְּגַלְגְּלִין** את שבועתו כאשר הנתבע כבר חייב שבועה אחרת.

הגמרא מברר את מקורו של דין גלגול שבועה בתביעות שאינן אלא טענות שמא:

אַשְׁכְּחָן – מצאנו מקור לגלגל שבועה בְּאופן שהתובע טוען טענת **וַדַּאי** על הטענה השניה, שברור לו שהנתבע מחוייב ממון. אבל כשרוצה לגלגל שבועה על טענת **סָפֵק, מְנָלַן** – מהיכן לנו שמגלגלין שבועה. וכגון, שהיה הנתבע אריס או שותף אצלו, ואחר שחלקו הוא תובעו שישבע שלא נטל ממנו יותר מהמגיע לו, מנין שאפשר לגלגל שבועה זו אע"פ שאינו תובעו בודאי. מיישבת הגמרא: **תַּנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר**, שהמקור לגלגול שבועה על טענת ספק, הוא ממה שֶׁנֶּאֱמְרָה בתורה, **שְׁבוּעָה בַּחוּץ** – שבועות שנשבעין עליהם מחוץ לעזרה, והן כל השבועות שבין אדם לחבירו על תביעות ממון שנשבעין עליהם בבית דין, **וְנֶאֱמְרָה** בתורה גם **שְׁבוּעָה בְּפָנִים** – בעזרה, והיא שבועת הסוטה, הנעשית בבית המקדש. ויש ללמוד שבועה זו מזו, **מַה שְּׁבוּעָה הָאֲמוּרָה בְּפָנִים** – שבועת סוטה, **עָשָׂה בָּהּ סָפֵק כְּוַדַּאי** – שיחד עם השבועה שנתחייבה על שנסתרה עם האיש שקינא לה בעלה ממנו, ניתן לגלגל עליה גם טענת ספק, כגון שלא זינתה מאיש אחר, **אַף שְׁבוּעָה הָאֲמוּרָה בַּחוּץ**, שבועת ממון, **עָשָׂה בָּהּ סָפֵק כְּוַדַּאי** – שיחד עם השבועה על טענת הוודאי, מגלגלים על הנתבע שבועות גם על טענות של ספק.

הגמרא מברר את פרטי דין גלגול שבועה: **עַד הֵיכָן** כוחו של **גִּלְגּוּל שְׁבוּעָה**, כלומר, עד כמה תהא התביעה כזו שאין נשבעים עליה, ובכל זאת יוכל לגלגל שבועה על הנתבע ולחייבו להישבע ולהכחישה, **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר לֵיהּ** – שאמר לו, התובע לנתבע, **הִישָּׁבַע לִי שֶׁאֵין עָבְדִי אַתָּה**, שאפילו תביעה כזו יכול הוא לגלגל עליו ולחייבו להשבע עליה ולהכחישה, אגב שבועה אחרת שנתחייב בה כדין. הגמרא מקשה: **הַהוּא שַׁמּוּתֵי מְשַׁמְּתִינַן לֵיהּ** – אדם שתובע דבר כזה יש לנדותו, ואין לחשוש לדבריו ולהשביע את הנתבע, **דְּתַנְיָא הַקּוֹרֵא לַחֲבֵירוֹ 'עֶבֶד' כנעני, יְהֵא בְּנִידּוּי** – יש לבית דין לנדותו, שמכיון שזלזל בישראל חבירו, יש לזלזל גם בו, ואם קרא לחבירו **'מַמְזֵר'**, עונשו הוא **שִׁסִּין אֶת הָאַרְבָּעִים**, כלומר לוקה מכת מרדות. ואם קרא לחבירו **'רָשָׁע'**, אף שאין בית דין נזקקים לו להענישו, אך זה שכונה בשם רשע **יוֹרֵד עָמּוֹ לְחַיָּיו** – מותר לו לשנוא את המכנה ולמעט את פרנסתו ולהתחרות עמו. אלו דברי הברייתא, ומאחר שמבואר שיש לנדות את הקורא לחבירו עבד, שוב אין לומר שמגלגלין טענה זו לחייבו להשבע עליה.

הגמרא מבארת את דברי רב יהודה אמר רב: **אֶלָּא אָמַר רָבָא**, כוחו של גלגול שבועה הוא שיכול התובע לגלגל שבועה, גם על טענת **הִישָּׁבַע לִי שֶׁלֹּא נִמְכַּרְתָּ לִי בְּעֶבֶד עִבְרִי**, שהרי זו תביעת ממון ומגלגלים עליה שבועה. הגמרא מקשה: **הַאי טַעֲנְתָא מְעַלְּיֶיתָא הִיא** – הלא טענה מעולה היא זו, שהרי **מָמוֹנָא אִית לֵיהּ גַּבֵּיהּ** – ממון יש לו לתובע אצל הנתבע, שלדבריו הוא חייב לו ממון, כלומר שהוא חייב לו את עבודתו או את דמיה, והרי זו ככל תביעות ממון, ומה החידוש שמגלגלים שבועה עליה. מתרצת הגמרא, **רָבָא לְמַעֵמֵיהּ** – רבא אמר זאת לשיטתו, **דְּאָמַר רָבָא עֶבֶד עִבְרִי גּוּפוֹ קָנוּי** – שאין העבד כמי שחייב ממון לאדונו, אלא הרי הוא עצמו קנוי לו, ואין כאן טענת מטלטלין שראוי להישבע עליה בפני עצמה. הגמרא חוזרת ומקשה: **אִי הָכִי** – אם כן שתביעה על גופו של אדם אינה תביעת מטלטלין, **הֵיינוּ כַּרְקַע** – הרי זו כתביעת קרקע, ומה החידוש בדבר שמגלגלים אפילו תביעה כזו. מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – יכול היית לומר, **כַּרְקַע הוּא דְּעָבְדֵי אִינְשֵׁי דִּמְזַבְּנֵי בְּצִינְעָא** – קרקע עשויים אנשים למוכרה בצינעה ובלא פרסום, ולכן מגלגלים שבועה על תביעתה, מכיון שאף **אִם אִיתָּא דְּזָבְנִין** – אם האמת כדבריו שמכר לו את השדה **לֵית לֵיהּ קָלָא** – אין קול לדבר ואין הדבר מפורסם, מפני שנמכרה בהצנע. אולם **הַאי** – טענה זו, שנמכרת לי בעבד עברי, **אִם אִיתָּא דְּזָבְנִין קָלָא אִית לֵיהּ** – אם אכן כדבריו שקנאו בעבד, היה יוצא קול לדבר והיה מתפרסם, וזה שאין לדבר פרסום הוא ראיה שטענה של שקר היא, והייתי אומר שאין להשביע את הנתבע עליה, **קָא מַשְׁמַע לָן** – זהו שהשמיענו רבא, שאף באופן זה מגלגלים עליו שבועה.

משנה

המשנה מלמדת קנין נוסף, והוא קנין חליפין. מהפסוק 'לְקִיּם כָּל דָּבָר, שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ', למדו חכמים קנין חליפין בשני אופנים: א. שהמוכר או הנותן מקבל מהקונה חפץ לשם מעשה קנין, ונקרא קנין סודר לפי שרגילים לעשותו בסודר. ב. 'חליפין שוה בשוה' שמחליפים דבר בדבר. ומשנתינו מדברת בשניהם:

כָּל הַנַּעֲשֶׂה דָּמִים בְּאַחֵר – דהיינו כסף שמשלמים איתו על דבר אחר, **כֵּיצַד שׁוֹר** בו **וְזֶה** – המוכר, בתורת חליפין, ואפילו רק בזוז אחד, **נִתְחַיֵּיב וְזֶה** – הקונה **בַּחֲלִיפָיו** של הכסף, שנקנה לו החפץ בכל מקום שהוא, ובאחריותו הוא, ואפילו ינזק או יאבד יצטרך לשלם את שארית דמיו למוכר, על אף שלא הגיע החפץ לידו מעולם.

המשנה מביאה דוגמאות: **כֵּיצַד, הֶחֱלִיף שׁוֹר בְּפָרָה, אוֹ** שהחליף **חֲמוֹר בְּשׁוֹר, וְנתן לחבירו את השור או את החמור, כֵּיוָן שֶׁזָּכָה וְזֶה** – בעל הפרה בשור או בעל השור בחמור על ידי משיכה, **נִתְחַיֵּיב וְזֶה** – השני, **בְּחֲלִיפָיו**, שאם תינזק הפרה או השור, יפסיד, על אף שלא הגיעו לידו, כיון שקנאם בחליפין.

גמרא

שנינו במשנה שהנעשה דמים באחר מועיל גם לקנין חליפין, ובפשטות מתפרשת המשנה על כסף. הגמרא מברר דין זה: **הַחֲלִיפִין מַאי נִיהוּ** – מה הם החליפין שנעשים דמים באחר, בפשטות היינו **מַטְבֵּעַ**, שבו משלמים. וקשה, **שְׁמַע מִינָּה** – משמע, **שֶׁמַּטְבֵּעַ נַעֲשֶׂה** קנין **חֲלִיפִין**, ואילו בבבא מציעא (מו.) מסקנת הגמרא שאי אפשר לעשות קנין חליפין על ידי מטבעות.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר** – כך כוונת המשנה, **כָּל הַנִּישּׂוֹם דָּמִים בְּאַחֵר** - כל דבר שצריך להעריך את שוויו בשניתן כתשלום על חפץ אחר, דהיינו כל המטלטלין, מלבד מטבעות ששומתם ידועה,

כֵּיוָן שֶׁזֶּה זֶה - המוכר, בחפץ שניתן לחליפין, נִתְחַיֵּיב הקונה בַּחֲלִיפִין, שנעשה החפץ שלו, ואם יאבד או ינזק יפסיד, ואף שאינו כלי.

הַיְינוּ נַמִּי – מדוייק כדברינו בלשון המשנה, דְּקָתָנֵי בהמשך המשנה, כֵּיצַד הֶחֱלִיף שׁוֹר בְּפָרָה אוֹ חֲמוֹר בְּשׁוֹר, ואם ברישא מדובר במטבע, אף בסיפא היה צריך להיות דוגמא של מטבע, ומכך שהדוגמא היא בעלי חיים, שְׁמַע מִינָּהּ שגם הרישא אינה עוסקת במטבע.

מקשה הגמרא, וּלְמַאי דְּסָלִיק אַדַּעְתִּין מֵעִיקָּרָא – ולמה שעלה בדעתנו בתחילה דְּמַטְבֵּעַ נַעֲשֶׂה חֲלִיפִין משמיעה המשנה, מַאי – מה הפירוש כֵּיצַד החליף שור בפרה וכו', הרי אין זו דוגמא של חליפי מטבע.

מתרצת הגמרא, הָכִי [כ"כ] קָאָמַר, פֵּירוֹת נַמִּי עֲבְדֵי חֲלִיפִין – גם בפירות אפשר לעשות חליפין, ולא רק בכלי, כֵּיצַד עושים חליפין בפירות, הֶחֱלִיף בְּשַׂר שׁוֹר בְּפָרָה אוֹ בְּשַׂר חֲמוֹר בְּשׁוֹר, שאינם נחשבים כלים אלא פירות, כֵּיוָן שֶׁזֶּה זֶה נִתְחַיֵּיב בַּחֲלִיפִין. ולפי זה המשנה מלמדת גם שמטבע וגם שפירות – כגון בשר שור וחמור, עושים חליפין. אמנם כבר דחתה זאת הגמרא מחמת ההלכה שמטבע אינו עושה חליפין.נחלקו רב נחמן ורב ששת אם אפשר לעשות חליפין בפירות, לרב ששת פירות עושים חליפין, ולשיטתו פירשה הגמרא את משנתינו. אך רב נחמן לומד מהפסוק 'שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ', שרק בכלי עושים חליפין, שהוא דומה לנעל. הגמרא מבררת את פירוש המשנה לדעת רב נחמן: מקשה הגמרא, הָנֵיחָא – מובן הדבר לְרַב ששת דְּאָמַר פֵּירוֹת עֲבְדֵי [כ' עושים] חֲלִיפִין, בין לסברת המקשן, שבסיפא משמיעה המשנה שפירות עושים חליפין, ובין לתירוץ שבאה לומר שכל הנישום עושה חליפין, וגם פירות בכלל. אֶלָּא לְרַב נַחְמָן דְּאָמַר פֵּירוֹת לֹא עֲבְדֵי [כ'-אינם עושים] חֲלִיפִין, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – כיצד תתפרש המשנה, הרי שור נחשב פרי ואיך נעשה חליפין.

מתרצת הגמרא, הָכִי [כ' כך] קָאָמַר, יֵשׁ דָּמִים שֶׁהֵן מועילים לקנין בַּחֲלִיפִין, ואף בלא למשוך את החפץ קונה, ו'כל הנעשה דמים באחר', דהיינו מטבע, שמשולם עבור אחר, 'כיון שזכה זה' – המוכר, במטבע, 'נתחייב זה' – הקונה, באחריות החפץ, לא מתפרש בתורת חליפין, אלא מטעם קנין כסף, כֵּיצַד, אם הֶחֱלִיף דְּמֵי שׁוֹר – דמים שחייב לו תמורת קניית שור בְּפָרָה, אוֹ דְּמֵי חֲמוֹר – דמים שחייב לו תמורת קניית חמור בְּשׁוֹר, והעמיד לו פרה או שור בדמי החוב, קונה בכסף שחייב לו בלא משיכה. מבארת הגמרא מַאי טַעְמָא – מה הטעם שמועיל קנין כסף זה, משום שֶׁכֶּסֶף הָנָּה התנא של משנתינו כְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר דִּבְרֵי תּוֹרָה מָעוֹת קוֹנוֹת, וּמַה טַּעַם אָמְרוּ שֶׁמַּשִּׂיכָה קוֹנָה ולא מעות, גְּזֵירָה שֶׁמָּא אחר שקיבל את דמי החיטים, יֹאמַר לו לקונה, נִשְׂרְפוּ חִיטֶּיךָ בָּעֲלִיָּיה, שאם תיפול דליקה בעליית ביתו שמונחים בה החיטים, לא יטרח להצילם, ולכן תקנו שכסף אינו קונה כדי שיוכל הקונה לחזור בו אם ישרף החפץ, ואם יתייקרו יוכל המוכר לחזור בו, ולכן יטרח להצילם. וכיון שרק מדרבנן אינו קונה, בְּמֵילְתָא דְּשָׁכִיחַ [כ' בדבר המצוי], נָזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן שמעות לא יקנו, אך בְּמֵילְתָא דְּלֹא שָׁכִיחַ – בדבר שאינו מצוי, כגון שבא לשלם את חובו בהקנאת הפרה או השור, לֹא נָזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן לבטל קנין כסף.

הגמרא מבררת כיצד יבאר ריש לקיש הסובר שמשיכה מדאורייתא את משנתינו: שואלת הגמרא, וּלְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר מְשִׁיכָה מִפּוֹרֶשֶׁת מִן הַתּוֹרָה, ולא כסף, ולכן אין לפרש שיש אופן שדמים יקנו, הָנֵיחָא – מובן אִי סָבַר לָהּ כְּרַב ששת דְּאָמַר פֵּירוֹת עֲבְדֵי [כ' עושים] חֲלִיפִין, שאז מָתֵיץ – מבאר את המשנה כְּרַב ששת, שברישא מלמדת שכל המטלטלין הצריכים שומה, קונים בחליפין, ובסיפא מלמדת שאף בפירות אפשר לעשות חליפין. אֶלָּא אִי סָבַר לָהּ ריש לקיש כְּרַב נַחְמָן דְּאָמַר פֵּירוֹת לֹא עֲבְדֵי [כ' אינם עושים] חֲלִיפִין, ואין להעמיד את המשנה בבשר שור, וּמַטְבֵּעַ סובר הוא שלֹא קָנֵי, ואי אפשר להעמיד את המשנה שיש דמים שזכן בחליפין, בְּמַאי מוֹקֵי לָהּ – באיזה אופן מעמיד את המשנה.

מתרצת הגמרא, עַל כָּרְחָךְ צריך לומר, שריש לקיש כְּרַב ששת סְבִירָא לֵיהּ – סובר הוא, שפירות עושים חליפין, ויפרש את המשנה כמותו.נמצאנו למדים שלושה אופנים בפירוש במשנה: א. כל הנעשה דמים באחר, דהיינו מטבע, נעשה חליפין, ופירות גם כן עושים חליפין, כשמחליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור. ונדחה פירוש זה לפי שלהלכה אין מטבע נעשה חליפין. ב. כל הנישום דמים באחר, דהיינו מטלטלין, נעשים חליפין, כגון המחליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור. ופירוש זה הוא לשיטת רב ששת שפירות עושים חליפין, וכך סובר גם ריש לקיש. ג. כל הנעשה דמים באחר, דהיינו מטבע, מועיל בקנין כסף כאשר בא כפרעון חוב, וכגון שבחוב של מכירת שור קונה פרה. ופירוש זה הוא לשיטת רב נחמן שפירות אינם עושים חליפין, ואינו יכול לפרש כפירוש הקודם, וסובר הוא כרבי יוחנן שמדאורייתא מעות קונות.

משנה

דרכי הקנין להקדש שונות מדרכי הקנין להדיוט. המשנה מלמדת את דרכי הקנין להקדש: רְשׁוּת הַגָּבוֹהַּ – הקדש, קונה בְּקנין כֶּסֶף, וּרְשׁוּת הֶהֶדְיוֹט קונה בַּחֲזָקָה – במשיכה. אֲמִירָתוֹ ליתן דבר לַגָּבוֹהַּ - להקדש, נחשבת כִּמְסִירָתוֹ – כהקנאתו לְהֶדְיוֹט, ועליו לקיים דבריו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את המשנה: תָּנוּ רַבָּנָן, כֵּיצַד מה שאמרו שרְשׁוּת הַגָּבוֹהַּ קונה בְּכֶסֶף, גִּיזְבָּר שֶׁנָּתַן מָעוֹת של הקדש בִּבְהֵמָה לקנותה לקרבן ציבור, אֲפִילּוּ אם הִבְהֵמָה עומדת בְּסוֹף הָעוֹלָם ולא משכה, קָנָה, וּבְהֶדְיוֹט – במקח וממכר שבין בני אדם, לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּמְשׁוֹךְ הקונה את החפץ, ובכפי ששנינושנכסים שאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה.

כֵּיצַד מה שאמרו אֲמִירָתוֹ לְגַבּוֹהַּ כִּמְסִירָתוֹ לְהֶדְיוֹט, הָאוֹמֵר שׁוֹר זֶה יהיה לקרבן עוֹלָה, בַּיִת זֶה יהיה חֶרֶם, אֲפִילּוּ השור והבית נמצאים בְּסוֹף הָעוֹלָם ולא עשה הגיזבר קנין, קָנָה ההקדש, אך בְּהֶדְיוֹט לֹא קָנָה באמירה,

---

אגרות קודש

[אדר תשכ"א]

לפלא אז מ'רעט און מ'רעט וכשמגיע לפועל - כאו"א חושב שהכוונה למי שהוא אחר לא אליו!

כו"כ פעמים מובא פתגם - **הוראת** רבותינו נשיאנו טראכט גוט, וועט זיין גוט (שהכוונה שהמח' **תועיל** בזה) - ובהיפך מזה "ממציא" מחשבות באופן הפכי, ולמרות שנמצאים בחודש אדר שנצטוינו להרבות בשמחה, שרוי בעצבות (עיין תניא בזה) וכו'.

וחותמים בדבר מלכות: טראכט גוט וועט זיין גוט - בנראה ובנגלה.